

יד א מיי פ"ח מהלכות
לולב הלכה א סמוג עשין
מד טור ש"ע א"ח ס'
תרכט טעף ג:
פ"ג ב מיי שס הלכה ג
וסמוג שס ט"ס"ע א"ח
סימן תרמ"ה טעף ז:
פ"ג ג מיי שס ט"ס"ע שס
טעף ט:

רבינו חננאל

בשאר מיני לולב בלבד
אבל באתרוג אפי' ר'
יהודה מודי דבעינן הדר
והיבש פסול. אמר מר
ארבעת מינין שבלולב
כשם שאין פוחתין מהן
כך אין מוסיפין עליהן
פשיטא מהו דתימא
הואיל ואמר לולב [בין]
אגוד ובין שאינו אגוד
א כשר הלכך לא צריך
אגד והאי יתיירא דמוסיף
על אילן הארבעה לחודיה
קאי ולא מיפסיל ביה
קמ"ל דפסיל. אין
מוסיפין עליהן ואין
פוחתין מהן לא מצא
אתרוג לא יביא פריש ולא
רמון ולא דבר אחר
פשיטא דאתרוג בעינן
כדקמ"ל דאתרוג הוא פרי
עץ הדר שכתוב איצטרין
מהו דתימא לא מצא
אתרוג מייתי דבר אחר כי
היכי דלא לישתבח תורת
אתרוג קמ"ל דלא מ"ט
חיישינן דלמא אתי
למיסרף ואע"ג דאיתיה
לאתרוג מייתי דבר אחר
אמרי האי כי האי זה פוטר
וזה פוטר ונפיק מיניה
חורבא הלכך אסור דבר
אחר וזלתי אתרוג. אין
דר' יהודה בעי הדר
באתרוג והתניא בהדיא
אתרוג יבש פסול ר"י
מכשיר תיובתא דרבא
תיובתא. ואסיקנא האי
דפסיל ר' יהודה בהירוק
ככרתי ובקטן שהוא כאגוז
לאו משום דבעי הדר אלא
משום דלא גמר פירא.
והאי דבעי ר' יהודה
באתרוג גדול כדי שיאחז
שניהן האתרוג והלולב
בידו אחת לאו משום
דבעי הדר אלא משום
דאית ליה הא דרבא דאמר
לולב בימין ואתרוג
בשמאל זמנין דשקיל
לולב בשמאל ובעי
לאהדורי לימין והא
האתרוג גדול מזה
השיעור דלמא בעידנא
דמחליף ליה משמאליה
לימיניה נפיל מידיה
ומפגם ואתי לאיפסולי
לפיכך מצריך להיות
שיעור נטילת שניהם בידו
אחת. והאי דכתי'
באורייתא הדר דריש ביה
ר' יהודה פירי הדר באילנו
משנה לשנה ומאי ניהו
אתרוג. ירושלמי היבש
פסול דכתיב לא המתיח
וגו' תני בשם ר' יהודה
היבש כשר שהרי בכרכי
הים מורישיין לולב לבניהן
אמרו לו אין למידין מן
הדחק בעון קומי ר'

חשק שלמה על ר"ח
א) גי' רצוני הלו הוצא גס
במוס' סנהדרין פת ע"ז ד"ה
אי נכלש רצוני ע"ש.

לא:

לולב הגזול

פרק שלישי

סוכה

א) לקמן לג ע"א ר'
יהודה אומר אגוד כשר
שאינו אגוד פסול וש"ן,
ב) לקמן לד: ג) [שס],
ד) [שס], ה) לקמן לו:
ו) [לקמן לה:], ז) מולין
פט. ע"ש, ט) [ע"י מוס'
לקמן לה: ד"ה לפי]
ויבמות קג. ד"ה סנדל,
וסוטה כה: ד"ה לאו,
ט) עיין ע"ז מז: י) ר"ה
כה: כ) ברכות פ"א ה"ב,
ל) [פסק א], מ) [וע"ע
מוס' מולין מז: ד"ה אלא
ירוקה], נ) ברכות לד:
ס) ה"ג, וכ"ה בירושלמי
סוכה פ"ג ה"ז, ט) ע"ז
מב ע"ב.

הגהות הב"ח

א) גמ' כיון דלמר רבה
אתרוג בשמאל ולולב
בימין: (ב) תוס' ד"ה
הואיל וכו' לר' יהודה
קאמר דאי מייתי מינא:

ליקוטי רש"י

ברתי. כריסיס פור"י.
ובגדוד. שלא יחא גדול
יותר מלמי [לקמן לה:].

הגהות וצינונים

א) [צ"ל צ"ח] (גליין)
וכ"ה בב"י סי' תרמ"ט
ד"ה וכל הפסולים:
ב) צ"ל אתרוג היבש
(דק"ט, וע"י חילופי
גרסאות
מפרשים): ג) ד"ה כיון
צ"ל אחר ד"ה שנים
(בארות המים): ד) נ"ל
דצ"ל דאתרוג הוא
דאמר קרא, ור"ל דהדר
פירושו אתרוג (מראה
אש): ה) צ"ל או לירוק
בה (רש"י בארות
המים): ו) צ"ל דומה
וכו' (כ"ה בב"י סו"ס
תרמ"ה): ז) [וע"ע תוס'
סנהדרין פת ע"ב ד"ה אי
שכתבו גירסת ר"ח
בסוגיא דהכא] (גליין):
ח) ובל"א גרין (גליין):
ט) ובל"א בלו"א
(גליין): י) ב"א גע"ב
(גליין): יא) [בתוספתא
איתא ובחוקין (גליין)
וכ"ה בדפוס: יב) [לקמן
לו ע"א וע"י במהר"ם]
(גליין): יג) ט"ס רצ"ל
ר"ע אומר אינו פרי
וחכמים אומרים פרי
כ"ה בירושלמי שלפנינו
שם (אחרונים): יד) גי'
רש"י ר' אבהו (גליין):
ט) שייך לעיל במשנה
כט ע"ב (גליין):

לעזי רש"י

יר"ד. פירוש צע ע"ז
(תוספות מולין דף מו ע"ז
ד"ה אלא, ערוך ערך כרת
א). אירגד"א. פירוש
חלה (ערוך ערך קלא
אלין), כחול. יא"ד"ה.
פירוש כהוב (עיין רש"י
ויקרא יג, לו).

בבני ברכין. שאין דרין על מקום פרדסין ואין דקלים מנזים שם: אי
מייתי מינא אחרינא. ולא אגיד ליה צהדיה: א) כיון דאמר רבה אתרוג
בשמאל וצ"ל בימין. משום דהכא תלת מנזות ואתרוג חד מנזיה
לזאתו צימין ולולב בשמאל וצריך
ויזמנין דמחלפין ליה שנותנין
להפכן מיד ליד ולתחוה האתרוג והלולב
צאתת מידיו עד שיחליף ואי היה
גדול יותר מדאי שמה יפול מידיו
ויפסול שיארע צו נקב: שנים בידו
אחת. גרסינן צ' אתרוגים צדו אחת
שצמקום הא' יאחו הלולב כשיהפכין:
הדר באילנו משנה לשנה. מהכא
שמעינן דאתרוג^א אמר קרא שאין פרי
אחר עושה כן: צ"ל ע"ז. ע"ז.
שמישנו צו לע"ז לכד לפניה קרקע
אי נמי שעצמתה צלולב להעמידו
לפניה או לזרקה צו^ב: ד"ה יט"ז.
דמאיס לגצה^ב: ואם נט"ל כשר.
ואע"ג דאיסורי הנאה הוא דמנזות
לאו ליהנות ניתנו^ג כלומר אין קיום
מנזות הנאת הגוף אלא עצדמט עזד
לרצו: באשרה דמשה. אותם שהיו
צעת כיוצא ח"י שהנריקן הכתוב
שרפה כדכתיב (דברים יב) ואשריהם
תשרפון צאש ולולב צריך שיעור והאי
כמאל דמיכתת שיעוריה כיון דלשרפה
קאי: נסדק. נסדקו ראשי העלן: כפוף.
ראשו כפוף כאגמון דומות^ד לאיש גבן
והוקן שראשיהן שחין וכפופין למטה:
קוץ

טעמא לאו משום דבעי הדר לא כיון^א דאמר רבה (א) לולב בימין ואתרוג
בשמאל זימנין דמחלפין ליה ואתי לאפוכניהו ואתי לאיפסולי ואלא לרבי
יהודה הא כתיב הדר ההוא^ב הדר באילנו משנה לשנה: של אשרה ושל
עיר הנדחת: ושל אשרה פסול והאמר רבא^ג לולב של ע"ז לא יטול
ואם נט"ל כשר הכא באשרה דמשה עסקינן^ד דכתותי מיכתת שיעוריה דיקא
נמי דקתני דומיא דעיר הנדחת שמע מינה: נקטם ראשו: אמר רב הונא
לא שנו אלא נקטם י אבל נסדק כשר ונסדק כשר והתניא^ה לולב כפוף
קוץ

וצמנחות פ' התכלת (דף מג:)
שהוא צע ויר"ד כעין עשצים דצהדיה
טריפות (מולין דף מז:)
דכשרה היכי דמי ככרתי וכן משמע
אומר ככנף טווס וכחרון^ב של דקל
ואמרין התם מנין לדם נדה שהוא
למראה אדמומית אלא צע יאל"ה
דזירק את חניכו ריש לקיש אמר
המנון ויתעסקו צהללת נפשות ר'
ונתיישו צמנה שהזקקו לתזור
וחד אמר שהזקקו צהב פ"י קרא
לפנינו ירוקים ככרתי כשרים
פריים: שיעור אתרוג קמן. אין זו
וכציה פסיל ליה ר"ע^א משום דלא
ללא גמר פירא ולא כמו שפי'
הס אצל אתרוג שהוא פרי גדול
התם הכא מכשיר בצאגוז למר
דצרים הרצה שלעולם לא יצאו
הכא צפחות מכאן דאתרוג הצוסר
פרי^ב: דבר הדר באילנו משנה
עיר הנדחת פסול. צסוף כיסוי
דתינא שופר של ע"ז אס תקע לא
לאתי מצרייתא משום דאסיק
דסוף כיסוי הדס (מולין ד' פט.)
צשופר של ע"ז לא יתקע ואס תקע
שיעוריה דהנהו צע"ז דנכרי דיש
קנייה ונעשה של ישראל כדאמרין
דחא

הואיל ואמר ר' יהודה צ"ל צריך אגד אי מייתי מינא אחרינא
האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. תימנה כ"ש לרצבן
דמשמע לעיל דלר' יהודה משום דצריך אגד אי אגד ליה ממין אחר
הוה ליה חמשת המינין אצל לרצבן דאין צריך אגד לא דהאי לחודיה
קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי
אמרין צהדיה צפ' אלו הן הנחנקין
(סנהדרין דף פח:)
גורע דאי צצירא לן לולב אין צריך
אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה
קאי וי"ל דהכא מייירי צננותן אותו
חוץ לאגד לר' יהודה^א וא"ת א"כ לא
יתשב תוספת האי מינא אחרינא
דקמייתי כמו לרצבן דלעיל דאין צריך
אגד וי"ל דלא דמי דכשיאגדו שלא
צמינו אין לו יתשב כמוסיף משום
דאין זה כדרך גדילתן ומיניס צלולב
צעינן כעין גדילתן כדלקמן (דף מה:)
אצל לרצי יהודה דצעי אגד יש לו
ליחשב כמוסיף צאגודתו דכל אגוד' שלא
כדרך גדילתו והכא חפילו לרצי יהודה
קאמר (ב) דמייתי מינא אחרינא ונקט
ליה כדרך גדילתו דחפילו חוץ לאגד
חשיב כמוסיף וכ"ש לרצבן והא דקאמר
צסנהדרין (דף פח:)
אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי
היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע
לעולם ידי מנזיה יחא אלא דעובר
על צל תוסף והשתא ניחא דת"ק
דר' יהודה דקתני ד' מיניס צלולב
אין מוסיף עליהן ומסתמא היינו
רצבן צר פלוגתייהו ללא צעו אגד
ואפ"ה איכא צל תוסף והיינו כגון
דנקיט ליה דרך גדילתן:

הירוק ככרתי. משמע שמראהו
לצבע שקורין ויר"ד^א
צלע"ז וההיא דצרכות משמע קלת
שדומה לאירנד"א צלע"ז דתנן התם
פ"ק (דף ט:)
לכרתי משמע דמעט משונין זה מזה
וצמנחות פ' התכלת (דף מג:)
שהוא צע ויר"ד כעין עשצים דצהדיה
טריפות (מולין דף מז:)
דכשרה היכי דמי ככרתי וכן משמע
אומר ככנף טווס וכחרון^ב של דקל
ואמרין התם מנין לדם נדה שהוא
למראה אדמומית אלא צע יאל"ה
דזירק את חניכו ריש לקיש אמר
המנון ויתעסקו צהללת נפשות ר'
ונתיישו צמנה שהזקקו לתזור
וחד אמר שהזקקו צהב פ"י קרא
לפנינו ירוקים ככרתי כשרים
פריים: שיעור אתרוג קמן. אין זו
וכציה פסיל ליה ר"ע^א משום דלא
ללא גמר פירא ולא כמו שפי'
הס אצל אתרוג שהוא פרי גדול
התם הכא מכשיר בצאגוז למר
דצרים הרצה שלעולם לא יצאו
הכא צפחות מכאן דאתרוג הצוסר
פרי^ב: דבר הדר באילנו משנה
עיר הנדחת פסול. צסוף כיסוי
דתינא שופר של ע"ז אס תקע לא
לאתי מצרייתא משום דאסיק
דסוף כיסוי הדס (מולין ד' פט.)
צשופר של ע"ז לא יתקע ואס תקע
שיעוריה דהנהו צע"ז דנכרי דיש
קנייה ונעשה של ישראל כדאמרין
דחא

